Спеціалізованій вченій раді Д 26.055.03
Київського національного
торговельно-економічного університету

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук,
професора Хрущ Ніли Анатоліївни
на дисертаційну роботу Насібової Ольги Вікторівни на тему:
«Фінансове забезпечення соціального захисту населення»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

Ефективне функціонування системи фінансового забезпечення соціального захисту населення є однією із умов досягнення стабілізації економіки, подолання бідності та зростання рівня добробуту громадян. Важливе значення набуває не лише стимулювання соціально-економічного розвитку, але й запровадження дієвих інституційних механізмів, що передбачають системність реалізації фінансової політики у соціальній сфері, поєднання державного і ринкового фінансування соціального захисту населення. Розвиток провідних країн світу доводить важливість реалізації стратегічних пріоритетів держави із урахуванням забезпечення соціальних стандартів та гарантій.

Соціальний захист населення є важливою складовою фінансово-бюджетного та соціально-економічного регулювання, має вагомий вплив на систему перерозподілу валового внутрішнього продукту, виступає амортизаційним інструментом в умовах дії дестабілізуючих чинників у системі суспільних відносин. У зв'язку з цим особливого теоретико-методологічного та науково-практичного значення набуває максимізація фінансового потенціалу соціального захисту населення, який відіграє визначальну роль у підвищенні соціальної безпеки та забезпеченні гармонійного розвитку суспільства і економіки.

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
Вх. № 1250
від «08» 03 2021

Для суспільних трансформацій актуальним є дотримання соціальної збалансованості, яка визначає необхідність вдосконалення системи фінансового забезпечення соціального захисту населення, дотримання соціальної справедливості та економічної ефективності.

Актуальність теми додатково підтверджується зв'язком дослідження з науковими планами та програмами. Дисертаційну роботу виконано у відповідності до плану науково-дослідних робіт Київського національного торговельно-економічного університету. Результати дослідження Насібової О.В. знайшли відображення при виконанні науково-дослідних тем: «Трансформація системи державного фінансового регулювання в умовах нестабільності економіки» (ДР № 0116U000781); «Стратегія управління державними фінансами в умовах економічних перетворень» (ДР № 0117U000505); «Бюджетна стратегія економічного зростання» (ДР № 0118U000128); «Фінансова стратегія суспільного розвитку» (ДР № 0118U000047); «Фінансова політика України в умовах інституційної модернізації економіки» (ДР № 0118U000129), «Фінансово-бюджетна стратегія економічного зростання» (ДР № 0119U100577), у ході виконання яких автором розроблено і обґрунтовано пропозиції щодо підвищення дієвості фінансового забезпечення соціального захисту населення в умовах інституційних перетворень економіки, удосконалення методологічних засад розробки пріоритетних напрямів ефективності функціонування фінансів соціального захисту населення.

Враховуючи викладене, важливість зазначених проблем свідчить про актуальність, теоретичну та практичну значущість дисертаційного дослідження Насібової О.В. на тему: «Фінансове забезпечення соціального захисту населення».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій дослідження

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, опублікованими здобувачем науковими працями і авторефератом дає можливість відзначити, наукові положення, висновки і рекомендації дисертації Насібової Ольги Вікторівни мають належний ступінь наукової обґрунтованості, що обумовлено узагальненням та аналізом значної кількості наукових публікацій з питань формування та реалізації фінансової політики соціального захисту населення.

Визначені мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження відповідають темі дисертації.

Дисертантом досягнуто основну мету дослідження – розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування та реалізації системи фінансового забезпечення соціального захисту населення як складової суспільного розвитку.

У роботі застосовано сукупність методів і підходів, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження. Діалектичний, системний та структурний методи використано при розкритті економічної сутності фінансового забезпечення соціального захисту населення в умовах суспільного розвитку. За допомогою порівняльного, факторного методів узагальнено та систематизовано досвід формування та реалізації соціального захисту населення у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою. Історичні та логічні підходи застосовано при обґрунтуванні механізмів становлення та формування системи фінансового забезпечення соціального захисту населення. Методи аналітичної оцінки використано при удосконаленні інституційних засад фіскального забезпечення соціального захисту населення та фінансового механізму соціального страхування. Методи наукового абстрагування, синтезу, індукції, дедукції застосовано для обґрунтування пріоритетних напрямів підвищення ефективності системи фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань формування та функціонування системи фінансового забезпечення соціального захисту населення, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Міністерства соціальної політики України, Державної казначейської служби України, Пенсійного фонд України, Фонду соціального страхування України, Державної служби статистики України, Державної аудиторської служби України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національного банку України, міжнародних фінансових організацій, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наукові положення, результати, висновки дисертаційного дослідження підтверджуються публікаціями у наукових виданнях та їх апробацією на науково-практичних конференціях.

Аналіз дисертаційної роботи, розроблених і представлених в ній наукових положень та рекомендацій дозволяє зробити висновок про достатній ступінь їх обґрунтованості згідно встановлених вимог та відповідність дисертації Насібової О. В. спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій дослідження

Достовірність результатів дослідження, висновків і рекомендацій, які містяться в дисертаційній роботі в цілому є достатньою. Наукова проблема, досліджена автором, базується на аналізі законодавчих та нормативно-правових актів з питань розробки і реалізації фінансової політики соціального захисту населення, статистичних та аналітичних матеріалів органів державної влади, міжнародних інституцій, наукових працях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів. Роботу позитивно характеризує системність підходу до вирішення поставлених завдань, логічна побудова й аналіз причинно-наслідкових зв'язків. Достовірність наукових висновків та рекомендацій підтверджена їх практичним впровадженням у діяльність центральних органів виконавчої влади, вищих навчальних закладів та публікацією матеріалів дослідження.

В цілому, достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується коректністю постановки та вирішенням наукової проблеми – розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування та реалізації системи фінансового забезпечення соціального захисту населення як складової суспільного розвитку.

Наукова новизна результатів дослідження

Серед найбільш важливих теоретичних і практичних наукових результатів дисертаційної роботи, які характеризують наукову новизну та особистий внесок дисертанта можна відзначити наступні:

– розкрито економічну сутність фінансового забезпечення соціального захисту населення як складової системи суспільних відносин, що полягає у сукупності економічних зв'язків, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням фондів фінансових ресурсів держави, суб'єктів підприємницької діяльності та домогосподарств призначених для упередження, компенсації або нейтралізації соціальних ризиків, яка ґрунтується на регулюванні соціально-економічних процесів та дієвого застосування механізмів фіскальної та соціальної політики (с. 29–39);

– розвинуто підходи щодо прогресивних механізмів акумуляції та використання фінансових ресурсів системи соціального захисту населення (с. 159–160, 293–294);

– удосконалено методологічні засади оцінки ефективності фінансового забезпечення соціального захисту населення на основі показників, які відображають рівень його впливу на рівень життя населення (с. 58–74);

– обґрунтовано інституційні засади фіскального забезпечення соціального захисту населення, що проявляється у концептуалізації підходів податкового регулювання соціальних відносин на основі фіскального та соціального призначення заробітної плати, як основного об'єкта оподаткування і показника рівня життя населення відповідно (с. 210–218);

– удосконалено підходи до посилення результативності бюджетної складової фінансового забезпечення соціального захисту населення на основі механізму соціального замовлення (с. 165–180);

– запропоновано фінансовий механізм соціального захисту, який передбачає застосування фінансових методів, інструментів та важелів впливу на формування оптимальної структури доходів населення для прискореного розвитку людського капіталу і ґрунтується на положеннях адаптивної фінансової архітектоніки забезпечення добробуту громадян, інтеграції фінансово-економічних та соціально-демографічних складових державного регулювання суспільного розвитку (с. 44–58);

– розвинуто підходи до визначення особливостей становлення та формування вітчизняної системи фінансового забезпечення соціального захисту населення (с. 95–153);

– удосконалено підходи щодо формування державної політики модернізації та оновлення системи фінансового забезпечення соціального захисту населення як складової суспільних трансформацій (с. 269–277);

– розроблено структурно-функціональну модель фінансового забезпечення соціального захисту населення, яка характеризується інтеграцією соціальної відповідальності і ґрунтується на консолідації державного, приватного, суспільно-добровільного та індивідуального механізмів фінансових відносин (с. 298–309);

– удосконалено положення щодо функціонування системи фінансового забезпечення соціального захисту населення, які ґрунтуються на розподілі між її складовими ризиків, пов'язаних зі змінами демографічної ситуації та коливаннями на ринку капіталів (с. 41, 237–264, 295).

Наведені у дисертаційній роботі обґрунтування положень наукової новизни результатів дослідження, авторські публікації, практичні впровадження підтверджують відповідність висновків та результатів дисертації Насібової О. В. вимогам щодо їх новизни та достовірності.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертації опубліковано у 40 наукових працях, у тому числі в одній одноосібній та двох колективних монографіях, 20 статтях у наукових фахових виданнях загальним обсягом 49 друк. арк.

Ознайомлення зі змістом наукових праць свідчить про повноту відображення в них основних положень та результатів дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, що сформульовані в роботі, викладені в авторефераті, який за своїм змістом відповідає дисертації. В авторефераті розкрито мету, завдання і зміст дослідження, наукову новизну, апробацію основних наукових результатів та їх практичну значимість. Одержані здобувачем результати, в значній мірі, висвітлюють теоретичні та практичні питання формування та реалізації системи фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Характер видань і зміст наукових праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України пропонованим для повноти висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторові право публічного захисту дисертації.

Значущість висновків, результатів дослідження здобувача для науки і практики

Наукова цінність дисертаційного дослідження полягає у можливості застосування розроблених у дисертації методологічних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і в практичній діяльності. Результати дисертаційної роботи спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми – розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування та реалізації системи фінансового забезпечення соціального захисту населення як складової суспільного розвитку.

Теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи, що розкривають сутність та механізм реалізації фінансового забезпечення соціального захисту населення у системі суспільного розвитку мають практичне значення для удосконалення методологічних засад формування державної фінансової політики соціального захисту населення, підвищення дієвості фінансової системи країни.

Основні висновки дисертаційної роботи використано Секретаріатом Кабінету Міністрів України при підготовці проєктів нормативно-правових актів з питань фінансового забезпечення соціального захисту населення (довідка від 10.03.2021 р. №67-71/1-21).

Наукові результати дисертаційної роботи використано Міністерством соціальної політики України при підготовці проєктів документів стратегічного планування соціальної політики України, розроблення заходів щодо підвищення рівня життя населення та соціальних стандартів домогосподарств (довідка від 22.06.2021 р. №3494/0/290-21).

Положення дисертаційної роботи використано у навчальному процесі Київського національного торговельно-економічного університету при викладанні дисциплін «Державні фінанси», «Бюджетна система», «Соціальна політика держави» (довідка від 14.06.2021 р. № 62).

Висновок про відповідність автореферату і дисертації встановленим вимогам, спеціальності і профілю ради

За обсягом і оформленням дисертація та автореферат Насібової О. В. відповідає встановленим законодавством України вимогам щодо докторських дисертацій. Представлене дослідження є завершеною кваліфікаційною роботою, обґрунтованою, викладеною на високому рівні.

Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації. Автореферат достатньою мірою висвітлює основні наукові і практичні положення дисертаційної роботи.

Зміст та основні результати дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

Дисертаційна робота Насібової О. В. відповідає профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.055.03 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

Зауваження та дискусійні положення дисертації

У цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані в процесі дисертаційного дослідження, та їх практичне значення, слід відзначити деякі дискусійні положення та висловити окремі зауваження, зокрема:

1. Автором розвинуто положення до порядку визначення та фінансового забезпечення соціальних стандартів і соціальних гарантій як адаптивного інструменту (с. 185–196). Водночас у роботі доцільно було б більш ґрунтовно

розкрити вплив інфляційних процесів на розробку відповідних соціальних нормативів на основі яких встановлюються державні соціальні гарантії.

2. В дисертаційному дослідженні визначено механізм формування державних цільових фондів соціального спрямування завдяки яким відбувається підтримка у суспільстві соціальної злагоди та стабільності, стимулювання ефективної праці (с. 226–242). Разом з тим, на наш погляд, доцільно було б приділити більше уваги питанням фінансової спроможності державних цільових фондів соціального спрямування.

3. У роботі ґрунтовно досліджено питання розробки ефективних механізмів розширення обсягів оплати праці найманих працівників, як основної бази формування доходної частини системи соціального захисту населення (с. 36–37, 212–217, 228, 274–276). Однак, зазначене положення потребує більш розгорнутого пояснення в частині методів та інструментів регулювання ринку праці і поглибленого аналізу ефективних механізмів збільшення частки фонду оплати праці у валовому внутрішньому продукті.

4. У дисертації визначено необхідність перетворення системи формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення постійно зростаючих потреб соціальної сфери в умовах активізації цифрових трансформацій, відкриваючи можливості у зміцненні її фінансового потенціалу і вирішенні соціальних проблем (с. 289–297). Разом з тим, вважаємо за доцільне більше уваги приділяти питанням розробки та впровадження заходів та програм реалізації діджитал-технологій та регулювання фінансових відносин системи соціального захисту населення.

5. Автором визначено, що формування системи соціального захисту населення одночасно супроводжується витратами, пов'язаними із великою чисельністю осіб, які отримують пільги; проведено поглиблений аналіз витрат системи соціального захисту населення на фінансове забезпечення пільгових категорій осіб (с. 182–185, 198– 204, 218–221). Разом з тим, доцільним було б приділити більше уваги питанням ефективного впорядкування системи надання соціальних пільг.

У цілому висловлені зауваження та побажання потребують відповідних коментарів дисертантки Насібової О. В. на захисті дисертації, вони не впливають на загальну позитивну оцінку результатів дисертаційної роботи, її новизну та практичну значущість.

Загальна оцінка дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Насібової Ольги Вікторівни на тему: «Фінансове забезпечення соціального захисту населення» завершеною самостійно виконаною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу для економічної науки проблему – розкриття теоретичних засад та удосконалення методологічних положень формування та реалізації системи фінансового забезпечення соціального захисту населення як складової суспільного розвитку.

Дослідження є цілісним, логічно структурованим, носить завершений характер, містить наукову новизну та практичну цінність. Обрану тему дисертації розкрито, поставлену мету досягнуто, задачі дисертаційної роботи вирішено. Основні наукові положення дисертаційної роботи обґрунтовано, достатньо повно висвітлено в опублікованих наукових працях та авторефераті. Дисертацію виконано на достатньо високому науково-теоретичному, методичному та практичному рівнях. За змістом дисертаційна робота, її науково-прикладні результати та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

На підставі викладеного зазначимо, що дисертаційна робота на тему: «Фінансове забезпечення соціального захисту населення» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами і доповненнями), а її автор – Насібова Ольга Вікторівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Хмельницького національного університету
доктор економічних наук, професор Ніла ХРУЩ

Підпис Ніли Хрущ засвідчую:

Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету
доктор технічних наук, професор Олег СИНЮК